

TÍÐARGREIN

EITT HEILSUVERK Í MENNING – EIN ÍLØGA Í VÆLFERÐARSAMFELAGIÐ

Jan Rasmussen
Lækni, Ph.D.

Tá ein fer út um landoddarnar at virka í einum nýggjum um høpi ber til at eygleiða, hvørjar dygdir og lýti eyðkenna aðrar skipanir og samanbera við tað, ein kennir frá áður – í hesum førinum sjúkrahús og heilsuverk.

Fyri trimum árum síðani flutti eg úr Føroyum til Keypmannahavnar at útbúgva meg til serlækna í hjartasjúkum. Tá hevði eg verið ein áhaldandi partur av føroyska heilsuverkinum í uml. 8 ár, sum virkin lækni, granskar og formaður í Hjálparlækna- og síðani Læknafelegnum. Eg havi javnan vitjað aftur at arbeiða í styttri tíðarskeið og havi varðveitt sambandið við fyrst og fremst Landssjúkrahúsið, men eisini føroyska heilsuverkið sum heild. Eg havi tiskil eitt rættuliga gott innlit í, hvørjar avbjóðingar føroyska heilsuverkið hevur at berjast við, men eisini hvørjar fyrimunir og dygdir okkara heilsuverk hevur í mun til onnur.

Gjøgnumskygni

Tað var eitt ávíst lop at fara frá vandum umstøðum á Landssjúkrahúsinum til eitt stórt og rokaligt sjúkrahús, ið tæni einum stórum parti av Keypmannahavn. Tað sló meg nokkso skjótt,

tá ein arbeiði sum lækni í hesum nýggja stórri umhvørvinum, hvussu trupult tað kundi vera at gjøgnumskoða, júst hvar tann einstaki sjúklingurin endaði, tá eg hevði tosað við hann. Var tað vist, at viðkomandi sjúklingur varð loftaður á einari aðrari deild, ið eg ávísti til, men har eg ikki kendi nakran? Sjúklingarnir vórðu verandi fremmandir fyri einum, tí ein kundi ikki vænta at síggja viðkomandi aftur – ei heldur kundi sjúklingurin vænta at síggja sama lækna aftur, tá sjúklingurin møtti til viðtalu. At varðveita gjøgnumskygni sum lækni og sum sjúklingur í einari stórari torgreiddari skipan er sera avbjóðandi. Tá er øðrvísi í einum lítlum heilsuverki, har flestu lækna kenna og hava eitt innanhýsis álit á hvønn annan. Ein kennir viðkomandi í hinum endanum, tá ringt verður um sjúklingar at fáa eitt gott ráð – og í flestu førum kunnu sjúklingarnir vænta í stóran mun at síggja somu lækna aftur, hóast undantøk tíverri eru á ávísam serøkjum. Økta gjøgnumskygnið í einari lítli skipan gevur ein ávísan náttúrligan tryggileika, men vandar eru í hvørji vælferð, um ein ikki er varin.

DRG

Donsku sjúkrahúsin verða í stóran mun figgjaði eftir, hvat kotuskrásett virksemi verður framt á sjúkrahúsunum – sokallaði DRG stýrileisturin. Ymisku tænaurnar hava eina ávísu kotu, ið útloysir ein ávísan DRG takst. Roknað verður so fram til eina peningaupphædd, sum ein sjúkrahúsdeild ella sjúkrahús kann vísa á er tørvurin, um sama virksemi skal varðveitast árið eftir. At síggja til á skræðuni ein skilagóð skipan. Í Føroyum hevur hesin leisturin ikki

verið brúktur í líka stóran mun. DRG stýrileisturin er tó ivasamur. Alskyns snildir verða brúktar at tryggja, at skrásetta virksemið kann útloysa so stóran og nógvar DRG takstir sum gjørligt á donskum deildum. Eg havi t.d. upplivað, at hjartasjúklingar á einu deildini skuldu møta til journalupptøku, ultraljós-kanning og síðani svar triggjar ymiskar dagar, tí so fekk viðkomandi deild DRG pening fyri triggjar viðtalu. Í Føroyum vildi sami sjúklingur verið avgreiddur við einari viðtalu. Veruleikin er tiskil, at eg, við stóði í mínum royndum á serliga Landssjúkrahúsinum, meti, at dagliga virksemið í mongum førum verður avgreitt væl meira skynsamt enn í Danmark, har DRG stýrileisturin hevur havt óhepnar fylgjur við sær.

Viðbrekið heilsuverk

Lítill ivi er um, at skynsama arbeiðslagið í Føroyum er ein beinleiðis avleiðing av, at læknamanningin í føroyska heilsuverkinum hevur í long tíðarskeið verið so sperd, at neyðugt hevur verið at hugsavna seg um at fáa so nógvar sjúklingar ígjøgnum við t.d. so fáum viðtálum sum gjørligt. Hóast hetta, ger áhaldandi trotið á serlæknum innan mong serøki, at tað er ein kampur at tryggja, at bíðilistar til alskyns kanningar og viðgerðir ikki vaksa. Innan summi serøki eru glottar, treyðugt so, men lítla føroyska heilsuverkið við lítla læknaþópinum er sera viðbrekið. Velur t.d. ein serlækni at stinga í sekk-in ella at fara á pensjón, so kann eitt heilt serøki standa á berum – og harvið ein sjúklingabólkur verða hálvavegna sleptur uppá fjall. Fyrimunir eru við einum lítlum heilsuverki, men sam-

stundis eru avbjóðingarnar eisini ovurstórar at tryggja, at hildið verður eitt stóði ájávnt tí, ið ein kann vænta í einum framkomnum landi.

Menningin

Hóast føroyska heilsuverkið verður ríkið effektivt og skynsamt, so tykist politiska skipanin ikki í nóg stóran mun raðfesta, at heilsuverkið eisini áhaldandi skal mennast. Um ein stendur í stað, so gerst ein eftirbátur í mun til onnur. Tá eitt heilsuverk er spert og allar resursir verða brúktar at halda stand, so er lítið yvirskot at gera nýggj átøk og menna nýggj tilboð. T.d. kann ein føroyingur, ið kennir sær eitthvørt, ið kundi bent á krabbamein, ikki vera vísur í at verða kannaður og settur í viðgerð innan eina ávísa tíð – í mun til t.d. ein dana, ið hevur eina lógarásetta trygd fyri útgreining og viðgerð. Ongin í føroyska heilsuverkinum hevur havt orku at skipa og menna eitt tilboð, ið kann tryggja, at allir føroyskir sjúklingar við illgruna um krabba fáa somu treytir og sømdir um skjóta útgreining og viðgerð sum í grannalondunum – og eingin politisk raðfesting hevur heldur verið hesum viðvíkjandi. Ei heldur kann ein føroyskur hjartasjúklingur í bráðneyð vænta at verða viðgjörður av einum hjartalækna eftir kl. 16 ella í vikuskiftinum, tí peningur ikki er vorðin játtaður til, at hjartalækna kunnu vera í døgnavakt árið runt. Tvey dømi, har í veruleikanum stór framstig kundu verið framd fyri trygdina hjá føroyska sjúklinginum innan tvey av størstu og vandamiklastu sjúkuøkjumum fyri lutfalsliga lítla upphæddir, um tað bert varð raðfest politiskt. Tað gerst skjótt hug-

stoytt at vera lækni í einum heilsuverki, har karmarnir eru so trongir, at menningin steðgar, tí tað rakar sjúklingin antin so ella so.

Økt samskipan

Heilsuáráðið og verandi heilsuáráðharri skulu tó hava rós fyri at royna at bøta um ávís viðurskifti, ið hava ligið á láni í mong ár. Átøkini at samskipa virksemið millum sjúkrahúsin í Føroyum betur koma vónandi at hjálpa uppá summi viðurskifti – t.d. kann hugsast, at ovurstóra undirskotið av songjarplássum á Medisinska Deplinum á Landssjúkrahúsinum kann avmarkast við, at Medisinski Deplinum fer at fevna um eitt ávíst tal av songjarplássum á Klaksvíkar Sjúkrahúsi. Ein depil í tveimum húsum – nakað, sum verður nógv brúkt í eitt nú Keypmannahavn, har átta sjúkrahús eru á einum rímliga lítlum landafrøðiligum øki. Nú-tímans fjarskiftisloysnirnar gera, at fjarstøðan millum starvsfólkini ikki hevur størvegis týðning. Kostnaðurin at reka heilsuverkið kemur tó ikki at minka við hesum átøkum – men kanska nakrir av okkara veikastu sjúklingum sleppa undan at liggja á gongini á t.d. B6 undir óvirkiliga umstøðum eins og er gerandiskostur nú.

Framkomið heilsuverk í einum framkomnum landi

Í hesum døgum, tá Landsjúkrahúsið í góðari tíð hevur gjørt vart við, at peningur kemur at vanta í bara fyri at halda verandi virksemi, kemst ikki undan, at tað tykist sum ávísir partar av politisku skipanini hjálpa við at øðsla og ikki duga at umsita játtaða peningin á fullgóðan hátt.

Tiskil hendan viðmerkingin at vísa á, at veruleikin er ein heilt annar. Uttan iva finnst sertið dømi um viðurskifti, sum ikki eru nøktandi, men samlaða myndin er heilt greið eftir mínum tykki – Landssjúkrahúsið og føroyska heilsuverkið avrika meira til frama fyri føroyska samfelagið fyri játtaða peningin, enn ein í veruleikanum kann krevja. Veruleikin, ið øll mugu síggja í eyguni, er, at eitt framkomið heilsuverk í einum framkomnum landi kostar nógvar pengar at reka, og tað verður ikki biligari. Men samstundis er eingin ivi um, at kostnaðurin av føroyska heilsuverkinum í mun til bruttotjóðarúrtøkuna seinastu árin er minkaður mun-